

Latweefchu Awises.

Nr. 36.

Zettortdeenâ 3. September.

1859.

Awifchu finnas.

Behterburgâ un pa wiffu walsti fataifas us leelu preeku un gobda deenu, fo pa wiffu Kreewjemmi fwinnehs Stâ Septemeri sch. g. jo tad muhsu augsti zeenichts Krohna mantineeks un Leelwirfts Nikolai Aleksandrowitsch paleek 16 gaddus wegs, un tohp ezejelts pee usauguscha zilweka fahrtas un rekthem. Deews Kungs lai Winnu apfwehti un pasarga wiffai leelai walstei par fwehtibu.

Maskawa. Muhsu augstais Kungs un Keisers ar famu Keisereeni nobraufuschi Maskawâ 16tâ Augustâ. Deewa naminâ bijuschi, 18 un 19tâ munsterejuschi kara-spehku, apluhkojuschi skohlas un zeetuma nammus. Keisera brahlis Mikaëls no Maskawas gahjis us Tulas pilfatu; Leelwirfts Konstantius Nikolajewitsch wehl irr Galanté.— 2 jaunekki no Serbias (Turku semmê pee Gistreikeru rohbescheem un Dohnawas) labpraht gribbejuschi Maskawâ studeereht, bet par mas teem naudas bijis, turpu nobraukt. Tad schee scho tahlu zekku kahjam nostai gajuschi. Paskattees Ciropas lantfahrtê kas tas par gabbalu. Schehliga Keisereene to dabbujuse dsirdeht, scheem 200 rubt. likkuse doht, lai teem buhtu naudas us eksamenu fataifitees, ka tohs par studenteem warretu usnemt.

Leelwirfts Nikolai Nikolajewitsch 11tâ Augustâ no Behterburgas us Minsku braufdams, brauzis pa to jauno dselles-zekku, kas tohp taihshts no Behterburgas zaur Dinburgu us Warschawu. Nobraufuschi pa 8½ stundu 306 werstes, wairak kâ 43 juhdses, lihds Ostrowas pilfatinam. Dezemberi arri wehl 56 werstes tahkati schis dselles-zeksch buhs gattaws.

Rihga. 24tâ Augustâ muhsu zeenichts General-Gubernatera kungs, Wirfts Suworows ar fa-

wu augstu Leelmahti un meitu no Berlines pah-nahkuschi, tur winnu Prinzeffenes kahsas bijuschas.

Zelgawa. 18tâ Augustâ feschds walkarâ mums atkal pehrkons un krussa bijuschi. Krussa bij wehl dauds leelaka ne kâ us Jahneem bijuse. Gefahsoht kritte masi leddus gabbali pa weenam, tad tahdi kâ masi bumbeeri jeb masi kartupeki un ruhtes atkal neganti fakappaja, beidsot bi smalki graudini. Bij sawadi krussas gabbali; zitti pufsrubbeka leelumâ, ir leelaki un ¼ zellâ beesi. Paschâ widdû, kâ baltais firninsch appatsch tumfsch leddus, tad wifsapfahrt itt klahrs un gaisch leddus ar strihpitchm, kas kâ starri gahje no ta widdus grauda us to ¼ zellu plattu stihpi no tumfscha leddus, kas tam klahram leddum bij wifsapfahrt. Krussa ahtri iskuffe, jo to deen bij lohti karsti, lihds 24 grahdu. Pee druwahm ne effoht aplam leelu flahdi padarrijuse, tadeht ka bes leelas weht-ras un retta krittuse.

Kaukasus. Sinneet ka schogadd tur panemuschi Awarias un Mechtulias aprinki. Schehligais Keisers par schism semmitehm uszehlis par Kanu (Leelungu) famu Adjutanti, gwardias Kasaku kapteinu Ibraimu Kanu un winna brahli, Gufaru pallawniku Reschidu Kanu, kas no scho kauschu zilts irraid. Kaukasus Armejas leelakais Generalis isdohd leelu pateizibas grahmatu wisseem saweem kara-pulkeem, kas scho waffar til teizamus darbus tur padarrijuschi.

Italia. No Rohmas raksta, ka 15tâ Augustâ Norikas pilfahst ar 10 tuhst. zilwekeem zaur semmes-trihzeschanu effoht nopohstihst tappis. Zau 400 atradduschi nosistus, zitti gan wehl buhs appatsch muhru druppahm. Zau 1703 un 1730tâ gaddâ tur tahds pohstis bijis. Atkal zittâ weetâ ar

semmes-trihzefchanu effoht no semmes iszehlees jauns ugguns kalns.

Ar Italia's leetahm wehl eet tapat kà winndeent rakstijufchi. Zirikè tee triju walsts weetneeki wehl darbojahs un ne warr to meeru tã nospreest kà Napoleons ar Gistreikeri Willaprankã bij norunnajufchi; gaddahs wiffadas mainas. Lombardiai, wezzòs laikòs fawa walsts buhdama, bijufi selta krohnis ar lo fawus Rehninus krohnejufchi. Scho fauz par dselses krohni un nu irr Gistreikeru roh-kàs. Sardinjeris praffa, lai ar Lombardiju, lo taggad dabujis, tam arri atdohd scho dselses krohni, un to rekti, fchi krohna gohda-krustus dahwinaht. Gistreikeris, kas allasch scho krohni turrejis, to ne dohd, bet tiffai gribb wehleht, ka ir Sardinjeris warroht tohs gohda-krustus (sihmes) faweem laudim doht. Ta leelaka starpiba teem irr par to, kas buhs ar teem Parmas, Modenas un Toskanas waldineekeem, kas no fawas semmes karrã-laikã aisgahjufchi pee-Gistreikereem. Wiffas schis semmes leelã landagã spreedufchi, ka fcheem (Gistreikeru draugeem un raddineekeem) wairs ne buhs nahkt atpakkat, ka wiffas 3 walstis — (arri ta semme, kas Bahwestam peederr tapat spreeduse), gribb padohtees Sardinjeru Rehninam, arri jaw subtijufchas weetneekus us Rehninu, to luhgufchas lai tahs peenemmoht pee faweem pawalstneekeem, jo gribboht tã cetaifht leelu walsti Italiã, kas Gistreikereem warroht prettim turretees. Sardinjeru Rehninisch teem gan pateizees par winnu mihlestibu, to gau arri labpraht gribboht, bet ne warroht tã darriht, ja ir tee zitti Giropas waldineeki ar to ne buhschoht ar meeru. Gistreikeris nu turras prettim, arri tee wezzi waldineeki taifahs ar karrã-spehku, lo Gistreikeru semmẽ salaffoht, nahkt atpakkat un fawas semmes ar warru panemt. Turprettim schis semmites fahf taifitees us karru prett fcheem un gahda karrã-wihrus un fewim Generali us to ismekleju-fchi. Garibaldis arri pa tam nu mahza prettim turretees. Nu wehl dsird, ka Napoleons ne gribboht, ka kahdam schis walstis buhs speest ar karru, lai to wezzu buhschanu atkal cetaifã. Gribb lai leelã Kongressẽ wiffi waldineeki par to nospreesch,

kà lai paleek Italiã, bet Gistreikeris no tam neko m gribboht sinnaht. Tã tad nu wehl fajufchanã deesgan un eet pamafam ar to meera-spreedumu.

Londone. Zerehkinajufchi, ka no Kina's semmes itgaddus wairaf kã 100 milj. mahrzinu tehjas tohp iswests. Tad fchee labbu naudu peln ar to tehju. Tur paleekoht muhsu fudraba nauda, Kineseri gudrineeki ne nemmoht prezzi prettim, bet tiffai fudraba naudu. — 3.

Konstantinopele. Stahsta no nelaimiga netikkuma, kas zaur Turku lihderibu un besdeemilid Widdus-juhã irr zehlees. Turku dampfuggis „Cilistria“, us kurra bij lihds 300 zilweki no dascho dahm tautahm, brauze no Aleksandrias pilfata w Sihrias semmi. Labbu gabbalu braufufchi notiff us fugga negants trohkfnis; maschines meisters tuhliht fuggi apturreja, bet Turku fugga kapteim pawehleja, lai atkal laijchoht wãkkã. Drihs peh tam bij wehl stipraks trohkfnis dsirdams un uhdens fahze pa dibbeni fuggi speestees eefschã. Kapteim par to ne liffahs ne sinnaht un Turku matrohschigulleja meerigi lihds ohtram rihtam. Tee kristig reisneeki, kas us fugga bij, gribbeja to glahbt; us fugga ne bij neweens eerohjis, kas tahdã nobtes laikã derrigs. Pehdigi eeraudstija weenu fwefchu dampfuggi, bet schim bij dauds lahdina un tapehz kapteine ne gribbeja behdigus reisneekus usnemt. Tikpãt beidscht usnehme to kapteini, weenu Baschu (Turku Gubernateru) un fcha laudis un leetas. Gewainota fugga kapteine diwas pistolet apjohsis un fawus laudis ar eerohsfcheem apgahdajis, aisleedse teem kristiteem us fwefchu fuggu eet. Weenam Gistreikeru matrohsim, kas us fwefchu fuggi lehkdams fawu dsihwibu gribbeja isglahbt tappe ar zirwi galwa nozirsta. Nakti pahrzirte kapteins eedraggata fugga enkura tauwu un aisbrauz ar fwefchu fuggi. Nu tee Turki kas us fugga wehl bij paliffufchi, islaupija tohs kristigus zilwekus pehdigi. Rahdijahs wehl weens fwefch Turku fuggis, kurra kapteins fohlijahs tohs nelaimigus reisneekus us fawu fuggi nemt, kad ismaksafchoht to wehrtibu no fcha fugga lahdina. Diwas leelus maffus naudas nelaimigee famette un winnam ee-

deme; schis to naudu itt meerigi arween wehl flaitija, kamehr jaw pufs kuggis bij pagrimmis. Beidsoht lifke sweschais Turku kapteine gan behdigus wiffa abtrumâ glahbt, bet wiffi steigdamees zits pahre zittu eegruhde weens ohtru juhrâ, tà kâ dauds tilke no uhdens iswillti; kuggis pagrimme, kamehr wehl ne bij wiffi glahbti. 77 krittiti zilweki effoht gallu ar to dabbujufchi.

Londoué tam leelam musihka meisteram **Endelam***) par peeminuun swinnejuschi leelus musihka swehtkus. Effoht tur bijufchi 363 wihjolu, 80 stabbulu un zittu daschdaschadu musihku spehletaji; bijufchas arri 13 bungas un leelas ehrges, kuras no 40 zilwekem tappufchas mihtas; tad ta ehrgelites! Dseedataju bijis wairak kâ 3200. Tad ta musihkis. —d.

• Strausis.

Mifus 1. 8. „Par scho man jabehdajabs un jaraud, es eefchu aplaupihts un fails, es behdaschohs kâ tee pubki, un baileschohs kâ jauni strausi.“

Strausis putuu gan wiffu-leelais, un dsihwè un augumâ winnu warretu lihdsinacht wistu-putneem. Useet winnu pa teem smilfchu tukfnescheem eefsch Arabias un Awrikas, kur to reds ir leeleem barreem. Rohdahs forte kahda arri eefsch Amerikas. Kâ milsens winsch stahw stary zitteem putneem eefsch sawahm melnubruhnam woi pabruhn pellekahn spalwahn, kam baltas stary; jo augstumâ panahk aston pehdu, un welk kahdu aston pohdu. Ziskas pufs plikkas winnam tahdâ resnumâ kâ wihram. Birkstu winnam til diwi, weens garsch ar stipru naggu, ohtrs pa pufsi ihfaks bes nagga. Lettens plats un ka raddihts preefch staigafchanu tukfnescha smiltis. Galwa, kalls un knahblis gandrihs kâ sohjam. Us skreeschanu ar spahrneem strausis par dauds smags; spahrnu sperschana winnam derr til us tam sawu skreeschanu ar kahjahm steidsinacht, tà kâ ir wifslabbaks sirgâ skreeschus to ne warr panahkt. Balss strausim ka waidedama. Awrikas

appaksch-puffe noherr winnu wehl jaunu, un tad winsch rahms staiga pa mahjahm stary zitteem mahju putneem, un warr winnam kalla sehdeht wirfû un jahschus ar winnu eet, ap kalla peekehrees. Rahdas mahtites kohpâ jataifa perrekl eefsch smiltim un dehj kohpâ 25 lihds 30 pautus (ohlas), katru diwi mahzinu swarrâ un behrna galwas leelumâ. Arween zitti pauti perreklim apkahrt gull smiltis, to tee wezzakee gan perroht zaur sawahm smaggahm meefahm ispeedufchi ahra, jo perreklis arween beeffi pilns ar pautem. Bet schee zitti tad irr par pirmu barribu teem masineem kas isfchklufsches. Mahtites pamihfchu pa deenu perr. Teiz ka eefsch Awrikas pa pufsdeenas laiku pautus pamett faules karstumam perreschana. Nakti tehwinsch pautem wirfû. Strauscha tehwinsch mihligs un dailigs mahtitehm un behrneem. Mahtitehm winsch itt appahdigs, — un irr redsehts ka rahmi strauschi no sehroschana arri nomirft kad mahtite kaut kâ sawu gallu dabbujufi. Pat kamehr mahtites perr, tehwinsch fargâ perrekl un winsch ap scho laiku mehds noleest tapehz ka wakkas ne nemmahs barribu fewim mekleht. Us to rahda eeraddums kas Kopteescheem; jo schee eefsch sawahm basnijahm uskare strauschu pautus (ohlas), lai us teem skattotees tee tizzige atminnahs mohdrigi buht sawâ tizzibâ. — Arri eefsch teem wezzeem Egipteeschu bilfchu raksteem strauscha pauts (ohla) bija par mohdribas sihmi. Strauscha tehwinsch arri tas, kas sawus behrnus iswadda gannekds, kur schee salassa fewim graudus un sahli un wifstihmi wabbolus. Mahtites preefch sawu behrnu audsinaschanu ne gahda. Tapehz jau strauschu slakku warr faukt par tahdu, kas saweem behrneem neschehlige, jo nekahda mahte ne behda par teem behrneem, bet wiffu gahdaschanu pamest tehwinam. Ihjaba grahmata lassam arri ka strausis neschehligs mulkibâ un bailibâ. Un schinni leetâ winnam prettim flawe dschrwi, kas tikpat gudrs kâ mihligs saweem behrneem, — tà fazzidams: „Woi to pawahju jauki spahrni (no tewis) irr, jeb tahs kohka dschrwes un strausa spalwas? Kas sawus pautus pee semmes pamett, un eefsch pihfchtem tohs filda. Un aismirft, ka kas

*) Endels irr dsmmis 1685tâ gaddi Alles pilfatâ (Wahjemm) un mirris 1759tâ gaddâ; winsch effoht jaw tittai feytianus gaddus wezs buhdams, gauschi smuffi flaweeres un ehrges — bes kahdas mahzibas, pats no fewis — spehlejis.

ar lahju tohs warr famiht, jeb tee lauka swehri tohs famihdiht. Winsch bahrgojahs prett saweem behrneem, itt kà tee winnam ne peederretu. Winna darbs irr wiltigs, tapehz kà tas ne bihstahs. Jo Deems irr to gudribu winnam atnehmis, un ne irr tam sapařschannu peedallijis. Laikam, kad tas augšcham uszeflahs, apfmeij winsch to sirgu un winna jahneeku." (Sjaba gr. 39, 16—21).

Araberi mehds arri fazzijt: Mukkis kà siraufis! Tufknesi, kahdà smilšchü pakalnina mallà winsch fataiřa řawu perrekli. Pakalnà augšcham winsch stahw kà řargš, kamehr mahtite perre. Bet zaur tam winsch wairaf par mukibas řihmi ne kà par mohdribas řihmi; jo itt zaur to weetu řur winsch stahw, tee Araberi, kas řkraidu apkahr, jo lehtaki useet to perrekli. Turflaht winsch tikpat bailigs kà mukkis. Tifko tahřumà ceraudřijis kahdu řilweku, winsch aisbehg no řawa pakalna tik ařhi, kà řirgš un jahneeks paleel apfmeeti, — jebřchu gan pats buhtu pilnam řipřs řawu perrekli aisřahneht prett řilweku laupisřchannu. Retti řraufis drihřřtahs tad nahřt atpakkat us řawu perrekli, un ne retti atrohn perreflus atřahřtus ar baddà nořpřahgusřeem behrneem woi ar řapuiřřeem pautcem.

Strausřa mahtite ittin augliga; tapehz nu gan arri dauds pautu un behrnu eet pohřřa, jo useet dařchu perrekli řur 20 lihds 30 pauti eefřchà, — řittas pat ar 40 lihds 50. Tapehz Braweets Jeremias řakka no teem isřlihdusřeem Jerusalemes eedřihwotajeem: Ir tee juřras swehri islaiřch tahs puppas un řihdina řawus behrnus, bet ta (aisdřihřta) meita mannu řausřu irr neřcheřliga, itt kà tee řraufřchi tufknesi (Raud. 4, 3).

Galka řchim putnam zeeta un gruhři řawahrama; bet Araberi tufknesi to ehd. Iřraeřta řaudim to ehřt bija aisleegřs (3 Mohř. 11, 16). Pauti eřfoht ittin řmekřigi. Weens pats řraufřcha pauts (ehla) ehřduma dohd tik dauds, kà 24 lihds 30 wi-

řtu pauti (ohlas); tad nu waiřaga řahřdam buht labbi isřalkuřřcham, kad ehřřchana weenu gribb walđiht. Ar řraufřchu garrahm baltahm řpalwahm leelas puzęřřchanas un řeewisřkli labpřaht isřřeřnořahs.

H. R.—U.

Sluddinařchanas.

Tittelminđes muisřas walđiřchana darra řinnamu, kà tahs lihds řchim malřchanađ derrigas Tittelminđes bukřenes řudmallas tai 14tã Septemberi řch. g. pee Tittelminđes pagasta-teefas wairaf řohlřitajam uřtrnře pabrđohs. Klahrtakas řinnas tahs pirtřchanas deht, warr řatru deenu pee augřchà minnetas papasta-teefas řinnahřt dabbuht, tikfai řwehřdeenas ne.

Tittelminđe, 22. Auguřt 1859.

(S. W.)

(Nr. 25.)

Muisřas walđiřchana.

Ta Randawas pilřfehřta walđiřchana zaur řcho řinnamu darra, kà tas isřgaddus tanni 1mã Oktobera deenã noturrehřs Miřfelu řirgus, řchinni gaddà zaur tabu řchihřu řwehřdeenas tanni 29tã Septemberi turrehřs taps.

Kurřemmes Bihřeles beedřiba darra řinnamu, kà Latweeřchu un arri Wabzu Bihřeles un řannas řeřřamentes Miřputře warr dabbuht pirtř

Pichřensteina řunga apteeki.

Es, Ernřt Adelow, pulřřteu-taiřitaju meistreris řehřabřřattē, darra řinnamu, kà pee mannis warr dabbuht pirtř wiřřadas řortes řabbãta un řeenas pulřřteu par lehtaku řirgu ne kà lihds řchim.

Tas Burtneekupils muisřas lořpu, řirgu un řrahmu řirgus ne tiks wairas kà lihds řchim tai 8 un 9tã Septemberi turrehřs, bet nu řaw řchogadd eefahřřees un tã isřgaddus tai 25 un 26tã Septemberi tiks noturrehřs.

Pee bohřneeka Wiřlippa Stillbacha Miřputře atřal atnahřřřchi un dabbuřami: Kalenderu lařtas (am-bultas); řkruhwřřřkē, řahgi ar řo řahgu-řudmallas dehlus řahge, pakřřku řahgi, un arri wiřři ammata řihřkē, kas wiřřadeem ammatneefeeem waiřaga.

Stillbach.

Labřřam zeem. mahřitajus: lai isřlařřa tahs řinnas kas řchihřs deenas Miřřiones-řinnas řař řittas par Rihta-Sibiriu, un lai tahs isřřabřřa řawai draudřři.

Řeepajã lihds 29. Auguřt atnahřř.: 143 řuggi un isřgahř. 148. Riřgã lihds 29. Auguřt atnahřř.: 1321 řuggi un isřgahř. 1219.

Brihw driřřeht.

No juřřmallas-gubernements augřřas walđiřchanas pufřes: Collegienrath G. Blaeře, Cenřor. řelgawã, tai 1. Septemberi. 1859.

No. 153.